

Государственное бюджетное общеобразовательное учреждение

"СОШ № 4 " г. Назрань

СОГЛАСОВАНО:	УТВЕРЖДАЮ:	РАССМОТРЕНО
Зам.директора по УВР Кодзоева З.А. 08.2022г.	Директор ГБОУ "СОШ № 4» Буружев Х. Л-А. Приказ №__от __. __ 08.2022 г.	на заседании ШМО Протокол №__от __08.2022 г.

РАБОЧИЕ ПРОГРАММЫ ПО ИНГУШСКОМУ ЯЗЫКУ И ЛИТЕРАТУРЕ ДЛЯ 5-11 классов

ГБОУ "СОШ № 4"

НА 2022-2023 УЧЕБНЫЙ ГОД

Уровень: общеобразовательный

Преподаватель: Мальсагова Айна Кусумовна

ГІАЛГІАЙ МОТТ

БАЛХА ПРОГРАММА

Тахан ишкола хьалхашка латта декхар — хьалкхувш йоагІача тІехьенна кІоаргаІа а чІоагІаІа а Илмай лардаш Іомаяр, практике царех пайда эца шаьрбенна а ховш а уж хилар.

Вай заман Илма а, техника а, культура а, адамий вахар а дегІадарга хьежжа хила беа школашка лелабу хьехам а. Ишколашка вахарцара бувзам чІоагІбаро дІадех ишколе еррига дисциплинаш хьехаш, царца гІалгІай мотт хьехаш а, практи -чески болх бар ноагІа совдоаккхаш хила а дезилга.

ГІалгІай мотт Іомабар, кьаьстга грамматика Іомаяр, боккха лоархІам болаш да дешархой кхетам дегІабоолабара, хІана аьлча, гІалгІай метта грамматика харо доккха новкьостал ду эрсий мотт дикагІа кхетабара а.

ГІалгІай мотт хьехара процессаца йовз дешархошта наьна метта хозал, из бІаьхий хилар. Цо новкьостал ду, кьамий яхь а йолаш, дешархой хьалкхебара.

ГІалгІай метта бокьонаш (цун хозле) гойташ из кІоаргга Іомабаро новкьостал ду вай мехкарча кьамий чулоацам бола культура кхейра. Цунга хьежжа, школа эггара доккхагІдола декхар — эздел долаш, гІулакхаца, дийша, дика литературни наьха мотт ховш бола нах кийчбар да. Дешархошта дІахьехар хила деза уж кхетаргболаш, Іомадаьчох пайда эца ховш хургболаш. Из болх массаза а аналитико-синтетически наькьаца дІабахьа беа: грамматически бокьонаш вІаши юсташ, Іомаеш йолча теоретически материала юкьера керттердар хьакьестаде ховш (кхетам кхебеш а лакхбеш а), дІахо шоаш кхетадаьр хьадувца а, цунах кьамаьл деш а, яздеш а, пайда эца Іомабеш.

ГІалгІай метта урокаш тІа дешархоша Іомаю гІалгІай метта грамматика лардаши, дешари, (кьамаьлаца а йоазонца а деш дола) кьамаьл шаьрдара наькьаши.

5—9 классашка наьна гІалгІай мотт хьехара курс йолаю юххьанцарча классашка дешархоша Іомадаьчун а дайзачун а овлан тІара, дІахо Іомадер хьалха Іомадаьчунца дувзаш дІахьо.

5-ча классе юххьерча школе Іомаь морфологически орфографически керттера бокьонаш кердаяьхачул тІехьагІа, синтаксисахи пунктуацехи лаьца юкьера кхетама курс хьеха белгалгьяьккхай, дІахо синтаксиса ларда тІара Іомае йолаю морфологи, орфографи.

5—6-ча классашкеи 7-ча классе ах шера фонетика, лексика, морфологии орфографии Юмаю, 7-ча классе шоллагIча ах шераи 8—9-ча классашкеи синтаксиси стилистикей Юмаю.

5—7 классашка морфологии орфографии Юмаю синтаксиса ларда тIа. Синтаксис дика ца ховш хилча, дешархой дувза- денна къамаъл шаърде йиш яц, цудухъа чIоагIа лоархIам болаш да дешархошта из дакъа дика хар.

5-ча классе синтаксиси, пунктуации Юмаяьчул тIехъагIа Юмаю фонетика.

Дешархошта из тема дика ца ховш хилча, хала да тайп-тайпарча къамаъла доакъой нийсаяздара бокъонаш караерзае.

Фонетика хъехара декхар да гIалгIай метта оазий башхалонаш шаъра йовзийтар, литературни наьна мотт Юмабара (шаърбара) новкъостал а деш. ГIалгIай метта мукъа оазаш цкъаза йIаьха а лоаца а хиларга хъежжа, деша маIан хувцаш хул: **аха-áха; даша-дáша; дIааха-дIаáха; мелар-мéлар; догIа-дóгIа; еза-éза; я-я́.**

Цу цхъадолча дешай маIан предложене чулоацамга хъежжа мара а гучадалац.

5—6-чей классашка Юмаю, лексикей фразеологии. «ХIара сага ха деза гушдар тахка а кхетаде а, ше кхетадаьчох керттердар дIахо кхычунна додала».

Из керттера а лоархIаш, дешархой кхетабе беза хIара деша маIанах, лакхъе еза цар дешай ганз. Дешархой кийчбе беза дийшар тахка, кхето, кхетадаър хъадувца.

5—7-чей классашка Юмаду къамаъла доакъош. Семантически (дешай, цхъанкхийттача дешай, формай лоархIам гой- тар), морфологически (деша грамматически категореш — класс, таьрахъ, легар, и кх. др.) Синтаксически (предложенена юкъера дешай гIулакх) юкъарча белгалонашца къоастадаь, лексико-грамматически тайпаш да къамаъла доакъош.

Ер раздел дешархошца караерзаеш, учебника автора а хъехархошта а хъалхашка латга декхар да, къамаъла доакъош предложене юкъера, шеко йоацаш, кхетаде бераш Юмадар.

Къамаъла доакъош шаъра къестаде дешархой Iаьмача, цар логически кхетам лакхлу, берашта аттагIа корадоагIа, довз, къоасталу, моллагIа дале а, грамматически хувцамаш хинна дешаш. ДIахо йодача хана (8—9 классашка) дешархошта дизза кхетаде деза синтаксис. «Къамаъла доакъош Юмадича дешархой кийчлу синтаксис яха дакъа Юмаде (кхетаде).»² Цо новкъостал ду предложенешта юкъерча дешай мел дола бувзамаш шаърде.

Грамматика Юмаеш, дешархошта шаъра, дика ха дезар: деша лард, чаккхе, овла, дешхъалхе, суффикс; къамаъла доакъош (керттера а гIулакха а): цIердешай дожарий маIанаш, цар хаттараш; хандешай ханаш; цу къамаъла доакъой нийсаяздара бокъонаш;

предложени, предложене чура дешай бувзам, предложене маьженаш, цун керттера тайпаш. Дешархошта ха дезаш да (шоаш Йомадаьчох лаьца), дош мишта хьахиннад, из малагІча къамаьла доакьоех латт, и кх. дІ.

Чоалхане-карапа предложенеш Йомаеча хана, хьехархой керттера декхар да цу предложенешка керттераяри карараяри малагІа я, къоастае дешархой Йомабар, царна юкьера бувзам хьалаха хар. Пунктуацн Йомаеча хана, теркалде деза массаза а интонаци, пунктуацн вІаший нийсьеш хилар, дуккхаза а нийслу цунах лаьца дешархоша гІалаташ деш, бакьда сецара хьаракаш массаза а увтгадац ашара сецаргеи цунна хувцамаш хиларгеи хьежжа, хІаьта цунца цхьана йиш айярцеи лаь- гІьярцеи къамаьла юкье сацар деш йола дуккха а моттигаш хул, цхьаккха а сецара хьаракаш ца увтгадеш. Цхьабакьда, ха дезаш да цхьайолча предложенешка, цар оттамга хьежжа, интонаци теркальеш, сецара хьаракаш увтто дезаш хилар. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр — хиланза даргдоацарех да, хІана аьлча, из теркал ца йича, малагІа хьарак отгаде деза ховргдоацандаь. Иштга из теркальярца увтгаду предложени кхоачалуча тІадамаш, хаттареи айдареи хьаракаш, тІадерзара тІехьа (предложене юкье), айдардеша тІехьа, **xlaa, a...**— яхача дешашта — предложенешта тІехьа увтгадеш дола запятойш а, айдара хьаракаш а, цхьан тайпарча къоастамашта юкье запятойш а, хоттарг юкьедоацача чоалханеча предложенешка запятойш, запятойца тІадами тиреи, и кх. дІ.

Синтаксис Йомаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика дІакхетабе.

Синтаксиси пунктуации Йомаеча хана интонаци теркалье езаш хиларо, хьехархо декхарийла ву дешархошта хІама ха-зийта, ашара хувцам, цун лакхал, низ, сихал хьалаца хар дегІадооладе а, хІаьта Йомореи тохкам बारेи болх ше дешархошца беча хана, ше ешаш йола предложенеш нийса еша а, хІана аьлча, интонаци хувцаро предложене маІан а сецара хьаракаш а хувца тарлу.

ХІара урока тІа хьехархо хьежа веза, дешархоша деш дола къамаьл логически а бувзам болаш хиларга, дешаш дола масалаш хоза къоастадеш дешалга, и кх. дІ.

Учебника материала тІа болх беча хана хьехархо хьежа веза дешархошта дешаш довзийта, нагахьа санна ца довзаш дола дош иийсделча, из дІахьеха деза.

Лексически балха (къаьстга синонимашца беча балха) дешаш кийчдеш, пайда эца йиш я учебникий тексташкеи Йомаеча литературни кхолламашкеи долча дешаех (словарех а), берий лексически гІалаташ тахкарах, йоазонца а деча къамаьла а кийчо ярах. Наьна метга урокаш тІа художественни литература тІара тайп-тайпарча лексически а фразови а материалех пайда эца беза хьехархочо.

Дешархой къамаьла культура лакхьярцеи навькаш дегІайооалаярцеи къаьста хила йиш яц школе грамматика Йомаяр. Грамматика Йомаеш, керттера уйла тІаяхийта еза тайп-тайпара упражненеш нийса кхоачашьяра. Цар новкъостал ду дешархошта къамаьл карадерзадеш, орфографически а пунктуационни а говзал дегІайооалае, грамматически материал ди- кагІа кхетае.

Дешархошка шерра пайда эцийта беза гонахъа долча бакъдолчо, школе а школа арахъа а цар беча къахъегамах. За- нятеш еш, лексически материал лохаш, предложенеш увтгаеш, сочиненеш язъе кийчлуш а уж язъеш а, йоазонца а деш долча къамаълаца а общественно-пайдане балха шоаш деш дар хъахъокхаш, хила деза дешаш. Цунца цхъана, дувзадена долча къамаълаца беш бола болх вАшагАболлаш, бераш практически кийчдара болх а бе беза (пенгазет, журнал арахекар, выставкаш яр, самодеятельность кийчъяр, и кх. дІ.)

Литература программа тІа язъе лаьрхІа йолча изложенешца, сочиненешца кхоачашде деза хъехархоcho грамматика уро- кий декхараш а, изложени язъе аьнна хъакъоастаяъ йолча текста анализ еш, берий теркам тІабахийта беза хъехархоcho нийсеи, къаьгаи, къоасталуши къамаъл дара, текста тІа нийслуш йолча синонимаштеи цхъайолча синтаксически конст- рукцештеи, и кх. дІ.

Тайп-тайпарча справочни пособех пайда эца Јомаде деза хъехархоcho бераш (дошлоргех, таблицех, и кх. дІ.). Эггара чЈоагІагІа цар пайда эца безаш йола пособи-школьни орфографически дошлорг да.

Дешар Јомадара бола йоазон болх беча хана, дошлоргах пайда эцийта беза дешархошка. Иштта Јомабе беза дешархой шоаш деча йоазон балхаш тІара гІалаташ леха а уж нийсде а. Даим словарно-орфографически болх барца Јомаду хъехархоcho бераш текста тІара йІаьхеи лоацеи оазаш къесте а, эшаш дола дешаш хъалеха а, царна кІал така хъакха а, и кх. дІ.

ГІалгІай метга занятеш тІа, ше керда материал дІахъехаш, хъехархоcho лораде а лархІа а деза хъалха Јомадаъ дешархошта ховшдар.

Дешархошка дагалувцийта гІерта веза хъалха Јомадаъчох царна ховшдар (цхъайолча хана шоай лоЈаме учебника тІара болх баьчул тІехъагІа).

Дешархошта кІезиг-дукха довзашдар юха цІаькха а дІадувца деза. Цунца цхъана, кхы дІахо йодача этапаца цар Јомае езаш йолча халача темага кийчбе беза дешархой.

Иштта, морфологи Јомаеча хана, лоархІам болаш да синтаксиса хаттараш Јомадар а (предложене чухъ дешашта юкъе бувзам оттабар, предложене керттереи кертерзеи маьженаш йовзар, и кх. дІ.)

Даим кердадаха деза дешархошца Јомадаър, наьна метга грамматика темаш Јомаеча хана а Јомадаър кердадаккха ден- нача сахъаташка а.

ХІара классе шу долалуш (керда материал йолаеш), кердадаккха деза хъалхагІа Јомадаър. Шу чакхдоалаш Јомадаър, юха кердадоаккхаш, чЈоагІде деза.

Къоастабе йиш йоацаш чЈоагІа бувзам ба грамматика шин даькъа юкъе (морфологенеи синтаксисаи).

Хъехархочун декхар да берашта тайп-тайпарча разделашта юкьера бувзам бовзийтар, царна хІаранена хьисапе йола башхалонаш къоастайта хар.

Керттера къамабла доакъош Јомадара хъехархочо дІакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархІамах, хІаьта синтаксис Јомаеш, къамабла доакъоех дола хоамаш чІоагІдар.

ЧІоагІа лоархІае да, хъехархочо берашца, ца хаддаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш болх бар а.

ХІара класса лаьрхІа программашка луча материалашка я разделаш: «Дувзаденна къамаьл шаьрдар», «Јомадаьчохи кхетадаьчохи керттердар».

Хъехархо декхарийла ва дешархой кхетам, цар Јомадаьчун ганз чІоагІъеш цу разделашка луш дар дizza кхоачашдайта.

Хъехархочоа а школана а тІалатта керттера декхар да шоашка хьаденна бер, сердалон дІоагІа дІабе а делла, нийсача наькъах кхета а даь, Даьхенна дІадалар. Шоаех тийша а тийша, шоашта тІадилла из декхар цІенача декхарца кхоачашде деза.

5 - 9 классашкара йоазон балхий тайпаш

БАЛХИЙ ТАЙПАШ	5 КЛАСС	6 КЛАСС	7 КЛАСС	8 КЛАСС	9 КЛАСС
Диктант	2	2	2	3	3
Тахкара диктант	3	3	3	3	3
Изложени	2	2	2	2	2
Сочинени	2	2	2	2	2

Хайначох а кхетадаьчох а керттерадар

5-гIа класс чакхйоаккхаш, дешархошта Iомадаьчох а кхетадаьчох а ха дезар: дешаш фонетически а, деша оттамца а, морфологически а дашхар; предложени (шиь е кхоь керттера маьже йола) синтаксически тахкар; Iомаяьча тайпара, цхьалханеи чоалханеи предложенеш увттаяр; 1—5-чеи классашка Iомаяьча материалаца йоагIа орфограммаш хьалаха а, дешай нийсаяздара бокьонаш хьаювца хар.

Iомадаьчохи кхедаьчохи керттердар

VI-гIа класс чакхйоаккхаш дешархоша Iомадаьчохи кхедаьчохи ха дезар:

Дукха маIанаш долча дешай маIанаш тахка а уж предложенешта юкьекхувла а хар. Кхетош долча дошлорга новкьосталца деша маIан гучадаккхар.

VI-ча классе Iомадаь къамаьла доакьош грамматически белгалонашца къестаде хар.

I—VI-чеи классашка Iомаяьча метта материалашца йоагIаш йола орфограммаш лаха а, царца дешаш нийсаязде а, къестаде а хар.

Къамаьла хозагIа а нийсагIа а хургдолаш, цIердешаех а, белгалдешаех а, хандешаех а латта синонимаши, омонимаши, антонимаши къамаьла юкье нийса кхувла хар.

Iомаяь пунктограммаш предложенешкара къестае а йовзийта а хар.

Сочиненена чоалхане план оттае хар. Сочиненена лаьрхIа йола материал гул а яь, тема, керттера уйла гойташ, цхьалхаяккха хар. Гишлон а (класс, ферма, завод...) Iалама а сурт гойташ йола элементаш юкье а йолаш, ма дарра гойташ, лоацца дувцара хьисапе текст вIашагIйолла хар. Шоай текста метта (оформлене) чулоацама говзал лакхье хар (шоаш Iомаяьча материалага хьежжа).

Iомадаьчохи кхедаьчохи керттерадар

7-гIа класс чакхйоаккхаш, дешархошта Iомадаьчохи кхедаьчохи ха дезар:

7-ча классе Iомадаь керттера а гIулакха а къамаьла доакьош довзар, нийса къестаде хар.

Масдарийи, причастеи, деепричастеи корчамаш юкъедола (Iомадаьча хоттаргашца ювза) предложенеш синтаксически тахкар.

1—7-чеи классашка Iомаьча материалащца йоагIаш йола орфограммаш лаха (къесто а), дешай нийсаяздара наькъаш белгалдаха хар.

Причастеи деепричастеи корчамаш запятойшца къестаде хар.

Къамаьл хозагIа а нийсагIа а хургдолаш, куцдешаех латта синонимаш, омонимаш, антонимаш къамаьла юкъе нийса кхувла хар.

Адамий куц-кеп, гIирс (кийчвалар), къахьегама гIулакхаш дувцаш дола дувцараш яздар, белгалгьяьча сюжетах дувцар яздар, дешархой шоай вахарца нийсеннача е цар юкъара-пайданеча балхах лаьца сочинени язьяр.

Iомадаьчохи кхедаьчохи керттерадар

8-гIа класс чакхйоаккхаш, дешархоша Iомадаьчохи кхедаьчохи ха дезар: цхьанкхийгта дешаш, цхьан оттамеи шин оттамеи предложенеш, ма дарра къамаьл юкъе дола предложенеш тахкар.

Цхьантайпарча маьженашца, чудерзора дешашца, къаьстача маьженашца, юхедилларца, тIадерзарца, юкъедоаладаьча дешашца йоаржаяь цхьалхане шин оттамеи цхьан оттамеи предложенеш оттае. Къамаьла юкъе синтаксически синонимаш кхувла хар.

Литературни метта нормаш (бокьонаш) лораяр.

8-ча классе Iомаь пунктограммаш лаха а йоазонашка сецара хьаракаш нийса увттаде а хар.

Цхъантайпара маьженаш, чудерзора дешаш, къаьста маьженаш, юхедиллар, тIадерзар, юкъедоаладаь дешаш, ма дарра къамаьл, цитаташ, айдардешаш юкъе долча предложенешка сецара хьаракаш нийса увтгадар.

ДоагIача, подлежащениеи сказуемениеи юкъе тире йиллар.

5—8-чеи классашка Юмаяь орфограммаши, пунктограмма- ши предложенешка нийса язъе хар, уж хьалаха хар.

Орфограммашца доагIаш доаца дешаш нийсаязде хар (масала: маьнги, цаI, футтаройна, и. кх. дI.).

Текста стиль къоастае хар. Меттигий, памятникий сурт гойташ йола изложени (дувцара текст) язъе хар.

Меттигах, исторически, культура памятникех лаьца доакъош юкъе а долаш, сага гIулакх, эздий оамалаш гойташ йолча темаех лаьца дувцара кеп а, Юмаяьча литературни произведеней темаех а, литературни турпалхой гIулакхаши оамалаш гойташ йола а сочиненеш язъе хар.

Юмадаьчохи кхетадаьчохи кертгерадар

9-гIа класс чакхйоаккхаш, дешархошта Юмадаьчохи кхетадаьчохи ха дезар:

Чоалханеча предложенешта синтаксически тохкамаш де хар,

Тайп-тайпарча кепара чоалхане предложенеш увттае а, къамаьла чулоацамга а стилага а хьежжа, синтаксически синонимех пайда эца а хар. Текста тайпа а стиль а къестаде хар.

Литературни метта нормаш лораяр.

8—9-чеи классашка Юмаяь пунктограммаш лаха а, йоазошка уж нийса увттае а, тахка а хар. 5—8-чеи классашка Юмаяьча орфограммашца дола дешаш нийсаязде а цар яздара бокьонаш хьаювца а хар.

Историко-литературни темах доклад кийчье а еша а хар. Йоккха йоацача литературно-критически статьяна тезисаш е конспект оттае хар. Публицистически (юкъара — политически) кепара сочинени язъяр.

Сочинена чулоадам а метта говзал а шаъръеш, нийсъеш кхоачашъе хар. Орфографически, пунктуационни, граммати-чески, стилистически гГалаташ лаха а нийсе а хар.

V—IX-чеи классашка дешархой гГалгГай метта йоозон балхашта мах бара нормаш

ГГалгГай метта, Галашонашка хъежжа, йоозон балхаштайп-тайпара хила тарлу.

Дешархоша кхоачашдаъча наъна метта йоозон балхашта увтгаеча оценкай нормаша новкъостал дергда, аьнна, хет, гГалгГай мотт хъехара говзал лакхъяккхара а йоозон балхаца лехар цхъан тайпара хилийтара а.

Хъехархо декхарийла ва хIара йоозон балха мах, цун массайола оагГув лоархIаш, хоадабе. Дешархоша даъча йоозон балхашта мах бара чIоагГьяъча нормайх гIо-новкъостал хул хъехархочоа берий говзал лакхъе а (йоозоний) мах нийса бе а.

I. V—IX-чеи классашка язъеча тахкара диктанташта мах бар

V—IX-чеи классашка дешархошта луча диктантий дешай боарам, юкъера лаърхIача, укх тайпара могабаъб:

V-ча класса — 30—40 дош

VI-ча класса — 50—60 дош

VII-ча класса — 60—70 дош

VIII-ча класса — 80—90 дош

Текст хоржаш а ешаш а хила эшар.

1. Диктанта текст литературни метта язъяь, дешархой кхетаргболаш, хила еза.

2. Тахкара диктант шоллагІча е кхоалагІча урока тІа язйича бакъахъа хургъя.

3. Хъехархочо, сих да луш, текст Јоеша еза, литературни дош алара бокъонаш толха ца еш. Ше из йийша ваьлча, дешархой кхеташ доацар къоастаду, бераша кхета ца ду хала дешаш доска тІа дІаязду.

Цул тІехъагІа, хьалхара предложени дІа а йийше, кІеззига сабарду хъехархочо. Дешархоша цу юкъа из предложени дагахъа кердаяккха еза. Хъехархочо, цхъа юкъ яьлча, из предложени юха а еш, тІаккха бераша дІаязью, и. кх. дІ.

Диктанташка орфографически а пунктуационни а гІалаташ къабст-къабста белгалду, балха мах бу.

V—IX-чеи классашка дешархоша язъяьча диктанта мах беш, хъехархочо пайда эца беза укх нормаех:

1. Диктантах «5» оттаю, нагахъ орфографически гІалат а доацаш, цхъаннел совгІа пунктуационни гІалат ца хуле (цІена язъяьча диктантах).

2. «4» оттаю, кхаьннел совгІа орфографически а шиннел совгІа пунктуационни а гІалат ца хуле (е шиь орфографически, кхоь пунктуационни гІалат хуле);

3. «3» оттаю, 6-нел совгІа орфографически а 4-нел совгІа пунктуационни а гІалат хуле;

4. «2» оттаю, 10-нел совгІа орфографически а 5-нел» совгІа пунктуационни а гІалаташ хуле (е 6 орфографически, 7-нел совгІа пунктуационни).

Дешархочун болх тошкаш, гІалат лархІа деза, программашка белгалъяьха нийсаяздара бокьонаш толхаеш уж дале.

Оценка оттаеш, ца лоархІаш дус укх тайпара гІалаташ:

1. Программашца йоаца е Юмаяь йоаца орфографически а пунктуационни а бокьонаш толхаеш дола гІалаташ. Масала, 5-ча классе дагІача берашта лархІац таьрахьдешаш нийсаяздара бокьонаш толхаеш доалийта гІалаташ (уж 6-ча классе Юмаю) е дакьилгаш нийсаяздара бокьонаш толхаеш даь гІалаташ (уж 7 ча классе Юмаю), и. кх. дІ.

2. Описка нийсаяздара бокьонашца доагІаш доаца гІалат. Масала, «делкье» язде дезача «елкье» яздой и. кх. дІ.

3. «Мела хий» ца а яздеш «миэла хий» е «деза цІа» ца а яздеш «диэза цІа» яздой (дифтонгашта иэ, уо метта цхьалха мукьа алап яздара бокьо кьовсаме латташ хиларах), гІалат лархІац дешаш, маІанга хьежжа, доагІаш дола дизза дифтонгаш иэ, уо яздеш хуле.

4. Цхьадолча цІердешашка лура дожаре чаккхе **-чунна, -чоа**, хотталура дожаре **-чунах, -чох** яздеш хуле. Уж шак- кхе чаккхе гІалгІай метта лелаш я (**дешархочунна, дешархочоа; дешархочунах, дешархочох; ...**).

5. Дешай кьоастам гойташ, цІердешашка йола аффрикаташ «дж», «дз». Масала **гІаж (гусь) — гІадж (палка), божя (доахан) — бодж (козел), моза (муха) — модз (мед)**, и. кх. дІ. яздеш хуле.

Дешархоша деча гІалаташта юкьера доккхий а кагий а гІалаташ кьесто деза.

Доккхий гІалаташ лоархІ:

1. Хьалххе Юма а яь, чІоагІа яь, нонагІа пайда эцаш йола орфографическии пунктуационни бокьонаш толхаеш дола гІалаташ.

2. Хьалххе Юма а яь, юха кердаяьха орфографически, пунктуационни бокьонаш толхаеш дола гІалаташ, и. кх. дІ.

Кагий гІалаташ лоархІ:

1. Диктант язъеча хана Юмаяь чакхъяланза йола бокьонаш толхаеш дола гІалаташ.

2. Чоалханеча хандеша (цхьадолча) нийсаяздар, масала: *верзавир е верзавар; яздар е яздыр*, и. кх. дІ.

3. Хандеша формашка шекон мукъа озаш язъяра бокьонаш, масала: *латтилга (латталга), уллилга/, воагІулга (воагІалга), вагІулга (вагІалга)*, и. кх. дГ.

4. Мукъаза озаш **ч, к, хь** кьоастаеча хана, цига **ь** метта **ь** хьарак оттадой, масала: *Яхьбья (Яхьбья)* и, кх. дІ.

II. Изложене мах бар

Изложенена лаьрхІа луш йола текст цхьацца оамал кхееш а (къахъегама, патриотизма е идейно-эстетически чулоацам болаш, и. кх. дІ.) дешархой цун чулоацамах кхетаргболаш, литературни меттаца йоагІаш а хила еза.

Изложенена лаьрхІа йола текст хила еза укх боарамах:

V-ча классе — 65 — 75 дош

VI-ча классе — 75 — 85 дош

VII-ча классе — 85 — 95 дош

VIII-ча классе — 95 — 105 дош

IX-ча классе — 110 — 120 дош

Тахкара изложенена лаьрхІа харжа йола текст хьехархочо шозза еш.

Дешархоша язъяьча изложений мах беш, хьехархочо пайда эца беза укх нормаех:

1. **«5» отгәю:**

а) нагахъа санна, уйлаш бувзамца нийса а тема чулоацамца йизза йоагIаш а, нийсача литературни меттаца изложени язъяь яле;

б) изложени язъеш, дешаш хержаш е предложенеш увтгаеш кхаьннел совгIа гIалат даьдеце;

в) цхьаннел совгIа орфографически е пунктуационни мара гIалат даьдеце.

2. **«4» отгәю:**

а) нагахъа идейни чулоацам нийса а бале, дувчача гIулакхий керттера моттигаш литературни меттаца йоагIаш а аргIанца нийса язъяь а яле;

б) изложени язъеча хана, дешаш хержаш е предложенеш увтгаеш, кхаьннел совгIа гIалат даьдеце;

в) орфографически кхоъ, пунктуационни цхьаннел совгIа гIалат даьдеце.

3. **«3» отгәю:**

а) нагахъа санна, чулоацам нийса бийцабале, 2/3 предложени литературни меттаца ца йоагIаш, цхьадола кагий хI маш нийса ца гойташ йола моттигаш хуле, къамаьбла юкъе цхъа гIалат а хуле;

б) дешаш хержаш е предложенеш увтгаеш 4-нел совгIа гIалат хуле;

в) ялхнел совгIа орфографическии диьнел совгIа пунктуационнии гIалат даьдеце.

4. **«2» отгәю:**

а) нагахъа санна, изложене тема нийса яьшха еце, мотт къе, къамаьблаца доккхий гIалаташ долаш, изложени язъяьяле;

б) дешаш хержаш а предложенеш увтгаеш а ялхнега кхоачаш гIалаташ даьдале.

в) 14-нега кхоачаш орфографическии пунктуационнии гІалаташ хуле, (9-нел тІех доаца орфографически гІалат а лоархІаш).

5. «1» оттаю:

а) нагахъа санна, темах кхета йиш йоацаш, изложени язъяъ хуле;

б) изложени язъеча хана дешаш хержаш а предложенеш увттаеш а ялхнел совгІа гІалат даъдале;

в) 14-нел совгІа орфографически а пунтуационни а гІалат даъдале.

Изложенена ши оценка оттаю: цаІ грамматиках, шоллагІяр литературах.

III. Сочиненей мах бар

Сочиненей темаш программаша хІара класса белгалъяьххача тайпара я, Цул совгІа, хІара класса программай чулоацамга хъежжа, сочинени язъеш, керттера декхараш укх тайпара да:

1. Темах дика кхетар, цун чулоацам кІоарга а нийсача кепара а хъатІаэцар; ший чулоацамга хъежжа, хиннача хІамашта е дайнача (е гуш долча) хІамашта, турпалхой гІулакхашта мах бе а маІан де а хар; чулоацамах керттерадар ларде долаш чІоагІдаъ хилар; тема къоастаеш эша материал йоалаяр; юкъара маІан де хар; цитаташ кхувла а уж дІанийсье а хар.

2. Сочинене доакъош шоай боарамга а, маІанга а, бувзамга а диллача, шоайла цхъана доагІаш хилар.

3. Наьна метта говзамеча гІирсех пайда эцар, нийсача литературни меттаца язъяъ хилар.

Сочинени язъеш, лорабе беа боарам:

6 класс -60 -70 дош

7 класс - 70 -80 дош

8 класс - 80 -90 дош

9 класс - 90 - 100 дош

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Предмет: Ингушский язык

Класс: 8

Всего часов на изучение программы : 68 ч.

Количество часов в неделю : 2 ч.

Учитель : Мальсагова А.К.

2022-2023 учебный год

8-г1а класс г1алг1ай грамматика

№	Тема	Урока тайпа	Сахьат	Таьрахь	Урока лоарх1ам	Кхоочам	Дошлог	Ц1аг1ара болх
	Кердадаккхар							
1	Наьнамотт – халкъаса	Юкъаракердадаккхар	1		г1алг1ай меттахозал а из б1аьхий хилар а бераштамасалашцахай тар ;нийсаяздаранавыкаш дег1айоалаяр ; меттацарабезамкхебар .			Кицаш. Упр. 3
2	Ц1ердош	Хьалха 1омадаьр кердадаккхар	1		5 - 7 кл. 1омадаьр керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абооалабар .	Таблица карточкаш.		П.1 упр.10

3	Белгалдош	Кердадаккхар	1		5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къстаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абоолабар .			П.2 упр.16
4	Хандош	Хьалха 1омадаър кердадаккхар	1		5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къстаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам дег1абоолабар .	Дошлорг, таблица, хьокхамапособи.		П.3 упр.22
5	Куцдош	Хьалха 1омадаър кердадаккхар	1		5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къстаде 1омабар дешархой ; нравственникхетам			П.4 упр.28

					дег 1абоалабар .			
6-7	Диктант	Тохкамаболх бар	2		1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар.			Бокъонашкер Д
	Синтаксиси пунктуации							
8	Дешайцхъанкхет архъахиларицун грамматически лоарх1ами	Керда тема хъехар	1		дешайцхъанкхетарах а цун грамматически лоарх1амах а бола юкъяракхетамбалар; цхъанкхийттадешашн ийсаоттаде 1омабар дешархой; меттацарабезамкхебар .	Карточкаш.		П.5 упр.37

9	Предложенихъах иларицун грамматически лоархIами	Керда тема хъехар	1		Предложене хъахилари цун грамматически лоархIами дешархоштабовзийтар ; нийсаяздаранавыкаш дегIайоалаяр; Iаламцара безамкхебар .	Таблица шкн ижкаш		П.6 упр.41 оагI 19 бокъо
10	Цхъанкхийтгача дешашке и предложенешке идешайбувзам. Бартбар	Керда тема Iомаери из чIоагIари	1		дешайцхъанкхетарах а цун грамматически лоархIамах а бола юкъеракхетамбалар; цхъанкхийтга дешашн ийсаотга де Iомабар дешархой; меттацара безамкхебар .			П.7 упр.50 оагI.22 бокъо
11	Урхалдар IIатовжар	Керда тема хъехар	1		урхалдарахитIатовжарахи бола кхетамбалар дешархошта			П.7 упр.62 оагI.24 бокъо

					ний саяздаранавыкаш деглайо алаяр; Галамцара безамкхебар .			
12-13	Сочинени	Дувзаденнак ъамаълшаър дара урок	2		шоашзийнар, леладаър нийсача предложенеш ца, дувзаденначкъама блага длаязде Гомабар дешархой .	Изложений а сочинений а сборник		П.5- П.7 бокъонаш
14	Предложенешке ицханкхийтгача дешашкеидешай аргла	Керда тема Гомаяр	1		предложенешкеицхъа нкхийтгачадешашкеи нийса арглеи хийца арглеи йовзийтардешархошта ; уж къестеае Гомабар дешархой; меттацарабе замкхебар.	Карточкаш		П.8 упр.67
15	Малана тохар		1		малана тохарах бола кхетамбалар;			П.9 упр.73

					кертерамаъженашнийс ахъалеха а ма1ана тохар нийсатоха а 1омабар дешархой ; меттацарабезамлакхба р .			
16	Предложенеш. Предложенекерт ерамаъженаш.	Керда тема 1омаяр	1		предложенеех а предложенекертерчам аъженех а бола кхетам к1оаргбар ;предло- жене маъженашнийсахъалех а 1омабар дешархой ;наънацарабезамкхеба р.	Таблицашкн ижкаш		П.10 упр84
17	Цхъаноттамеи, шин оттамеи,	1омадаър ч1оаг1дара урок	1		предложенехховркерд а а доаккхаш,ч1оаг1дар;н ийса			П.11 упр.90

	кхаьоттамеипред ложенеш				предложенешувттае 1омабар; 1аламцара безамкхебар			
18- 19	Диктант	Йоазувшаьр дар	2		1омадаьр миштакхетадаьд а грамматика мел лакхьеннай а тахкар			Бокьонашкер д
20	Подлежаще морфологически форма	Керда тема хьехар	1		подлежащех бола кхетамбалар, цар морфологически формаш йовзийтар; предложене штаюкьераподлежаще шнийсахьалеха 1омабар дешархой ; нравственникхетамкхе бар .			П.12 упр. 96.
21	Карарчун морфологически форма	Керда тема хьехар	1		карардар а цун морфологически формаш а к1оарга1а	Хьокхамата блицаш, пособи.		П.13 упр.100

					йовзийтар ; из нийсахъалеа 1омабар дешархой ; Даъймехкацарабезамл акхбар .		
22- 23	Сказуемиморфо логически форма	Керда тема хъехар	2		сказуемехховр ч1оаг1 а деш,цхъалханесказуем е морфологически формашйовзий- тар ;цхъалханесказуемихъ алаха а цун морфологически формашнийсабелгалъе а 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .		П.14 упр.109

24-25	Изложени	Дувзденнакъ амаьлшаьрда р	2		1одийшачун гарггаизложениязье 1омабар дешархой.	Изложенеш а а, сочиненеша а т1айола сборник.		Бокьонашкер д.
26	Подлежащениск азуеменеюкье тире оттаярабокьона ш	Керда тема хьехар	1		Подлежащениск азуеменеюкье тире оттаярабокьонаш 1омайр, меттацарабезамкхебар			П.15 упр. 114
27	Предложенекерт ерзамаьженаш	Керда тема хьехар	1		предложенекерт ерзамаьженехховр ч1оаг1 а деш,кхоачамбовзийта р ;из предложенештаюкьерахьалех а 1омабар дешархой ;	Таблицаш. Карточкаш.		П.16 упр.121

					нравственникхетамбал ар .			
28	Кхоачам	Керда тема хьехар	1		предложенекертерзача маьженехховр ч1оаг1 а деш,кхоачамбовзийта р ;из предло- женештаюкьерахьалех а 1омабар дешархой ; нравственникхетамбал ар .			П.17 упр.124
29	Кхоачамакхычак ьамаьладоакьош царабувзам	Керда тема хьехар	1		Кхоачамакхычакьамаь ладоакьошцарабувзам тахкар, меттацарабезамкхебар .			П.18 упр.126

30-31	Диктант	Йоазувшаър дар	2		1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокъонашкер д.
32	Къоастам	Керда тема хъехар	1		къоастамах 1омадаър керда а доаккхаш,цун морфологически формашйовзийтар ; предложенаюкъерак къоастамхъалеха 1омабар ;1аламцара безамкхебар .	Хъокхамапо соби		П.19 упр.132
33	Юхедуллар	Керда тема хъехар	1		юхедулларах бола юкъаракхетамбаларде шархошта ; текста юкъера уж хъалеха 1омабар ; патриотически кхетамбалар .			П.20 упр.138

34	Лоаттам	Керда тема хъехар	1		лоаттамах бола кхетам ч1оаг1 а беш,меттигеиханеилоаттамашдовзийтар ; ужнийсахъалеха 1омабар дешархорй ; нравственникхетамбал ар .	Таблицаш, карточкаш.		П.21 упр.144
35-36	Сочинени	Дувзденнакъ амаьлшаьрдар	2		шоашзийнар,леладаьрнийссачапредложенеш ца,дувзаденначакъамаьлаца д1аязде 1омабар дешархой .			Текст язье
	Цхъаноттамапредложенеш							
37-38	Цхъаноттамапредложенийтайпаш	Керда тема хъехар	2		1оттамапредложенех бола кхетамбалардешархош	Книжкаш, таблицаш.		П.22 упр.159, упр.166

	Царкертерчамаъ жений морфологически форма				та, цартайпашкъестаде 1ома- бар дешархой ; къахъегачанаъхасийде 1омабар .			
39	Йизайоацапредл оженеш	Керда тема хъехар	1		йизайоацачапредложе нех бола кхетамбалардешархош та ; шоайкъамаълаюкъе йизайоацапредложене шкхувла 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .			П.23 упр.173
40	Предложенецхъа нтайпарчамаъже нех бола кхетам	Керда тема хъехар	1		предложенецхъ.антайп арчамаъженех 1омадаър керда а доаккхаш, ч1оаг1дар ; уж			П.24 упр. 178

					нийсахъалеха а белгалъе а 1омабар ; меттацарабезам ч1оаг1бар .			
41	Цхъантайпарадо леидоацеикъоаст амаш	Керда тема хъехар	1		къоастамех 1омадаър кердадаккхар ; цхъантайпараболеибоа цеикъоастамашкъеста де 1омабар;нравственни кхетам дег1абоалабар .	хьокхаматаб лицаш.		П.25 упр.183
42- 43	Диктант	Йоазувшаър дар	2		1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокьонашкер д.
44	Предложенецхъа нтайпарча	Керда тема хъехар	1		1омадаър керда а доаккхаш,цхъантайпар амаженашхотташ дола			П.26 упр.187

	маъженашцарах оттаргаш				хоттаргашдовзий- тар; царразрядашкъесте а 1омабар дешархой ; Даъймехкацарабезамк хебар ; нийсаяздаранавыкаш дег1айоалаяр .			
45	Цхъантайпарчам аъженаштаюкъез апятойш.	Керда тема хъехар	1		цхъантайпарчамаъжен аштаюкье (,) оттаярабокъонашйовз ийтар;доаг1а сецарахъаракашувтгад е 1омабар дешархой ; нравственникхетамлак хбар .	Карточкаш.		П.27 упр.195
46	Предложенецхъа нтайпарчамаъже нашкачудерзора дешаш.	Керда тема хъехар	1		цхъантайпарчамаъжен ех 1омадаьр ч1оаг1 а деш,цхъантайпарчама			П.28 упр.203

	Чудерзорадешашка ши т1адами тиреи				ьженашта доагг1а чудерзорадешашдоала де а уж нийсабелгалде а 1омабар дешархой ; къахьегачанаьхасийде 1омабар .			
47-48	Изложенияи	Дувзденнакъ амаьшаьрда р	2		1одийшачун гарггаизложениязье 1омабар дешархой.	Сочинений а изложений а гуллам.		Бокьонашкер д.
49	Предложенекъаь стачамаьженех бола юкьаракхетам	Керда тема хьехар	1		предложенекъаьстача маьженех бола юкьаракхетамбалар; уж нийсабелгалъе 1омабар дешархой ; патриотически кхетамлакхбар .			П.29 упр.207

50	Къабстакхоочам	Керда тема хъехар	1		къабстачакхоочамах бола кхетамбалар дешархоста ;къабстакхоочамнийса бел-галбе 1омабар дешархой ; нравственникхетамкхе бар .			П.30 упр.209
51	Къабстакъоастам	Керда тема хъехар	1		къабстачакъоастамах бола кхетамбалар,ужшоайкъамаълаюкъекхувла1омабар ; 1аламцара безамкхебар .	хьокхаматаб лицаш.		П.31 упр. 211
52-53	Диктант	Йоазувшаьр дар	2		1омадаьр миштакхетадаьд а			Бокьонашкер д.

					грамматика мел лакхъеннай а тахкар			
54	Къабстаюхедулар	Керда тема хъехар	1		предложенекъабстача маъженех 1омадаър ч1оаг1 а деш,къабстаюхедулла рдовзий- тар дешархошта;из текста юкъерахъакъестаде 1омабар ;меттацарабезамкхеба р .	Таблицаш		П.32 упр. 213
55	Къабсталоаттам	Керда тема хъехар	1		къабстачалоаттамах бола кхетамбалар,ужшоайк ъамаълаюкъекхувла 1омабар ; нравственникхетамбал ар .	хьокхаматаб лицаш.		П.33 упр.215

56	Кхетаяйтарапред ложенемаъжена ш	Керда тема хъехар	1		кхетаяйтарапредложе немаъженех бола кхетамбалардешархош та; уж чоалханеча предложенехкъесте 1омабар дешархой; меттацарабезамкхебар			П.34 упр. 219
57- 58	Диктант	Йоазувшаър дар	2		1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар			Бокъонашкер д.
	Грамматика бокъонехпредло женемаъженехц адувзалуш дола дешаш							
59	Предлож. маъженехцадувз	Керда тема хъехар	1		грамматика бокъонахпредложенем			П.35 упр. 223

	алушдолчадеша йразрядаш.				аьженехцадувзалушдо лчадешаехховр кердааккхар ; уж текста юкьерахьякьестае 1омабар ; 1аламцара безамкхебар .		
60	Г1адерзар	Керда тема хьехар	1		г1адерзарах бола юкьяракхетамбалар ; из нийсабелгалде 1омабар дешархой ; 1аламцара безамкхебар		П.36 упр.228
61	Юкьедоаладаьде шаш	Керда тема хьехар	1		юкьедоаладаьчадешае х бола кхетамбалардешархош та ; уж нийсабелгалде 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .	Карточкаш, таблицаш Г1алг1ай орфографич ески словарь.	П.37 упр.236

62-63	Изложени	Дувзденнакъ амаьлшаьрда р	2		1одийшачун гарггаизложениязье 1омабар дешархой.	Сочинени а, изложени а чулоацам		Бокьонашкер д.
64	Юкьейоалаяьпре дложенеш	Керда тема хьехар	1		юкьейоалаяьчапредло женех а Х1аа,аяхачадешаех-предложенех а бола кхетамбалар,ужнийсаб елгалъе а 1омабар дешархой;нравственн икхетамкхебар .			П.38 упр.241
65	Х1аа, а яхадешаш-предложенеш	Керда тема хьехар	1		х1аа,аяхачадешаех-предложенеех бола кхетамбалардешархош та ;уж хьакъестаете 1омабар дешархой ;меттацарабезамкхебар .	Таблицаш, карточкаш.		П.39 упр.243

66	Предложене чу айдардешаш	Керда тема хъехар	1		айдардешаех а айдардешаех-предложенех а бола кхетамбалардешархошта ; уж нийсаязье а белгалъе а 1омабар дешархой ; 1аламцара безамкхебар .			П.40 упр.246
67	Мадарракъамаъл	Керда тема хъехар	1		мадарракъамаъллах бола кхетам ч1оаг1бар,из шоайкъамаълаюкъекх увла 1омабар; патриотически кхетамбалар .	Книжкаш, таблицаш.		П.41 упр.250
68	Эрга къамаъл	Керда тема хъехар	1		мадарракъамаъллах бола кхетам			П.42 упр.256

					ч1оаг1бар,из шоайкъамаълаюкъекх увла 1омабар ; нравственникхетамбал ар .			
69	Мадарракъамаъл эргачакъамаълаг адалар	Керда тема хъехар	1		мадарракъамаълэргача къамаълагадаха 1омабар ; ма дара къамаълнийса бел- галде 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .			П.43 упр. 258
70	1омадаър кердадаккхар		1		1омадаър кердадаккхар			1омадаър кердадаккхар

Г1алг1ай метта грамматика

8класс

(68сахъат) к1ира 2сахъат

Учебник оттадаър Оздоев I.I., Оздоев И.Р.

Издательство «Сердало» Магас 2021ш.

№	Урока тема	Ха	Са хъат	Урока лоарх1амаш	Ц1аг1ара болх	Приме чани
1	Наъна мотт – халкъа са		1	г1алг1ай метта хозал а из б1аъхий хилар а берашта масалашца хайтар ; нийса язда- ра навыкаш дег1айоалаяр ; меттацара безам кхебар	Кицаш. Упр. 3	
	V – VII классашка 1омадаър кердадаккхар					
2	Ц1ердош		1	5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственни кхетам	П.1 упр.10	

				дег1абоалабар .		
3	Белгалдош		1	5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственни кхетам дег1абоалабар .	П.2 упр.16	
4	Хандош		1	5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственни кхетам дег1абоалабар .	П.3 упр.22	
	Дешай цхьанкхетари предложени					
5	Диктант		1	1омадаър мишта кхетадаьд а грамматика мел лакхьеннай а тахкар.	Бокъонаш керд.	
6	Г1алаташцара болх		1	1омадаър мишта кхетадаьд а грамматика мел лакхьеннай а тахкар.	Бокъонаш керд.	
7	Куцдош		1	5 - 7 кл. 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж къестаде 1омабар дешархой ; нравственни кхетам	П.4 упр.28	

				дег1абоалабар .		
	Синтаксиси пунктуации					
8	Дешай цхъанкхетар хъахилари цун грамматически лоарх1ами		1	дешай цхъанкхетарах а цун грамматически лоарх1амах а бола юкъера кхетам балар; цхъанкхийтта дешаш нийса оттаде 1омабар дешархой; меттацара безам кхебар.	П.5 упр.37	
9	Предложени хъахилари цун грамматически лоарх1ами.		1	дешай цхъанкхетарах а цун грамматически лоарх1амах а бола юкъера кхетам балар; цхъанкхийтта дешаш нийса оттаде 1омабар дешархой; меттацара безам кхебар.	П.6 упр.44 оаг1.21 бокьо	
10	Цхъанкхийтача дешашкеи предложенешкеи дешай бувзам.		1	урхалдарах бола кхетам балар дешархошта ; нийса яздара навикаш дег1айоалаяр ; 1аламцара безам кхебар .	П.7 упр.50 оаг1.24 бокьо	
11	Предложенешкеи цхъанкхийттача дешашкеи дешай арг1а.		1	цхъанкхийттача дешаех ховр ч1оаг1 а деш,т1атовжарах бола кхетам балар дешархошта ; нравственни кхетам балар .	П.8 упр.65 оаг1.31 бокьо	

12	Сочинени кийчо.		1	шоаш зийнар, леладаър нийссача предложенешца, дувзаденнача кьамаълаца д1аязде 1омабар дешархой .	П.5-П.8 бокьонаш	
13	Сочинени.		1	шоаш зийнар, леладаър нийссача предложенешца, дувзаденнача кьамаълаца д1аязде 1омабар дешархой .	П.5-П.8 бокьонаш	
14	Ма1ана тохар		1	ма1ана тохарах бола кхетам балар; кертера маъженаш нийса хьалеха а ма1ана тохар нийса тоха а 1омабар дешархой ; меттацара безам лакхбар .	П.9 упр.73	
	Цхьалхане предложенеш					
15	Предложенеш. Предложене кертера маъженаш.	03.11.	1	предложенеех а предложене кертерча маъженех а бола кхетам к1оаргбар ; предло- жене маъженаш нийса хьалеха 1омабар дешархой ; наьнацара безам кхембар.	П.10 упр 84	

16	Цхъан оттамеи, шин оттамеи, кхаъ оттамеи предложенеш		1	предложенех ховр керда а доаккхаш, ч1оаг1дар; нийса предложенеш увттае 1омабар; 1аламцара безам кхебар .	П.11 упр.90	
17	Диктант		1	1омадаър мишта кхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Бокъонаш керд.	
18	Г1алаташцара болх.		1	1омадаър мишта кхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Бокъонаш керд.	
	Шин оттамеи кхаъ оттамеи предложеней кертерза маъженаш					
19	Подлежаще морфологически форма		1	подлежащих бола кхетам балар, цар морфологически формаш йовзийтар; предложенешта юкъера подлежащеш нийса хъалеа 1омабар дешархой ; нравственни кхетам кхебар .	П.12 упр. 95	
20	Карарчун морфологически форма		1	карардар а цун морфологически формаш а к1оаргаг1а йовзийтар ; из нийса хъалеа 1омабар дешархой ; Даъймехкацара безам лакхбар .	П.13 упр.100	

21	Сказуеме морфологически форма		1	сказуемех ховр ч1оаг1 а деш,цхьалхане сказуеме морфологически формаш йовзий-тар ; цхьалхане сказуеми хъалаха а цун морфологически формаш нийса белгалъе а 1омабар дешархой ; меттацара безам кхебар .	П.14 упр.107	
22	Изложени кийчо.		1	1одийшачун гаргга изложени язъе 1омабар дешархой.	Бокъонаш керд.	
23	Изложени.		1	1одийшачун гаргга изложени язъе 1омабар дешархой.	Бокъонаш керд.	
24	Подлежащене сказуемене юкъе тире оттаяра бокъонаш		1	Подлежащене сказуемене юкъе тире оттаяра бокъонаш 1омаяр, меттацара безам кхебар .	П.15 упр. 111	
	Предложене кертерза маъженаш					

25	Предложене кертерза маъженаш		1	предложене кертерзача маъженех ховр ч1оаг1 а деш,кхоачам бовзийтар ;из предложенешта юкъера хъалеха 1омабар дешархой ; нравственни кхетам балар .	П.16 упр.118	
26	Кхоачам		1	предложене кертерзача маъженех ховр ч1оаг1 а деш,кхоачам бовзийтар ;из предложенешта юкъера хъалеха 1омабар дешархой ; нравственни кхетам балар .	П.17 упр.122	
27	Кхоачама кхыча къамаъла доакъошцара бувзам		1	Кхоачама кхыча къамаъла доакъошцара бувзам тахкар, меттацара безам кхебар .	П.18 упр.125	
28	Диктант (контролни)		1	1омадаър мишта кхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Текст язъе	
29	Г1алаташцара болх.		1	1омадаър мишта кхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Текст язъе	
30	Къоастам		1	къоастамах 1омадаър керда а доаккхаш,цун морфологически формаш йовзийтар ; предложенена юкъера къоастам хъалеха 1омабар	П.19 упр.130	

				;1аламцара безам кхебар .		
31	Юхедуллар		1	юхедулларах бола юкъара кхетам балар дешархошта ; текста юкъера уж хъалеа 1омабар ; патриотически кхетам балар .	П.20 упр.136	
32	Лоаттам		1	лоаттамах бола кхетам ч1оаг1 а беш,меттигеи ханеи лоаттамаш довзийтар ; уж нийса хъалеа 1омабар дешархой ; нравственни кхетам балар .	П.21 упр.144	
33	Сочинени кийчо.		1	шоаш зийнар,леладаър нийссача предложенешца,дувзаденнача къамаълаца д1аязде 1омабар дешархой .	Бокъонаш керд.	
34	Сочинени.		1	шоаш зийнар,леладаър нийссача предложенешца,дувзаденнача къамаълаца д1аязде 1омабар дешархой .	Бокъонаш керд.	

	Цхъан оттама предложени					
35	Цхъан оттама предложеней тайпаш. Цар кертерча маъжений морфологически форма		1	I оттама предложенех бола кхетам балар дешархошта, цар тайпаш къестаде 1омабар дешархой ; къахъегача наъха сийде 1омабар .	П.22 упр.159, упр.162	
36	Цхъан оттама предложеней тайпаш. Цар кертерча маъжений морфологически форма		1	I оттама предложенех бола кхетам балар дешархошта, цар тайпаш къестаде 1омабар дешархой ; къахъегача наъха сийде 1омабар .	П.22 упр.164	
37	Йиза йоаца предложенеш		1	йиза йоацача предложенех бола кхетам балар дешархошта ; шоай къамаъла юкъе йиза йоаца предложенеш кхувла 1омабар дешархой ; меттацара безам кхебар .	П.23 упр.170	

	Предложене цхъантайпара маъженаш					
38	Предложене цхъантайпарча маъженех бола кхетам		1	предложене цхъ.антайпарча маъженех 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж нийса хъалеа а белгалъе а 1омабар ; меттацара безам ч1оаг1бар .	П.24 упр. 177	
39	Цхъантайпара долеи доацеи къоастамаш		1	къоастамех 1омадаър кердадаккхар ; цхъантайпара болеи боацеи къоастамаш къестаде 1омабар;нравственни кхетам дег1абоалабар .	П.25 упр.181	
40	Диктант		1	1омадаър мишта кхетадаъд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Бокъонаш керд.	
41	Г1алаташцара болх.		1			
42	Предложене цхъантайпарча маъженашцара хоттаргаш		1	1омадаър керда а доаккхаш,цхъантайпара маъженаш хотташ дола хоттаргаш довзий-тар; цар разрядаш къестеа а 1омабар дешархой ; Даъймехкацара безам кхебар ; нийса яздара навькаш дег1айоалаяр .	П.26 упр.187	

43	Предложене цхъантайпарча маъженашта юкъе запятойш.		1	цхъантайпарча маъженашта юкъе (,) оттаяра бокъонаш йовзийтар ;доагг1а сецара хъаракаш увттаде 1омабар дешархой ; нравственни кхетам лакхбар .	П.27 упр.195	
44	Предложене цхъантайпарча маъженашка чудерзора дешаш. Чудерзора дешашка ши т1адами д1аьха такеи		1	цхъантайпарча маъженех 1омадаьр ч1оаг1 а деш,цхъантайпарча маъженашта доагг1а чудерзора дешаш доаладе а уж нийса белгалде а 1омабар дешархой ; къахъегача наьха сийде 1омабар .	П.28 упр.203	
45	Изложени кийчо.		1	1одийшачун гаргга изложени язье 1омабар дешархой.	Бокъонаш керд.	
46	Изложени.		1			
	Предложене къаьста кертерза маъженаш					

47	Предложене къаьстача маьженех бола юкъара кхетам		1	предложене къаьстача маьженех бола юкъара кхетам балар; уж нийса белгалъе 1омабар дешархой ; патриотически кхетам лакхбар	П.29 упр.205	
48	Къаьста кхоачам		1	къаьстача кхоачамах бола кхетам балар дешархошта ; къаьста кхоачам нийса белгалбе 1омабар дешархой ; нравственни кхетам кхебар .	П.30 упр.207	
49	Къаьста къоастам		1	къаьстача къоастамах бола кхетам балар,уж шоай къамаьла юкъе кхувла 1омабар ; 1аламцара безам кхебар .	П.31 упр. 209	
50	Диктант		1	1омадаьр мишта кхетадаьд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар	Бокьонаш керд.	
51	Г1алаташцара болх		1			
52	Къаьста юхедуллар		1	предложене къаьстача маьженех 1омадаьр ч1оаг1 а деш,къаьста юхедуллар довзий- тар дешархошта;из текста юкъера хъакъестаде 1омабар ;меттацара безам кхебар .	П.32 упр. 211	

53	Къабста лоаттам		1	къабстача лоаттамах бола кхетам балар,уж шоай къамаьла юкъе кхувла 1омабар ; нравственни кхетам балар .	П.33 упр.214	
54	Кхетаяйтара предложене маьженаш		1	кхетаяйтара предложене маьженех бола кхетам балар дешархошта; уж чоалханеча предложенех къестеае 1омабар дешархой; меттацара безам кхебар.	П.34 упр. 218	
55	Диктант		1	1омадаьр мишта кхетадаьд а грамматика мел лакхьеннай а тахкар	Текст язье	
56	Г1алаташцара болх.		1	1омадаьр мишта кхетадаьд а грамматика мел лакхьеннай а тахкар	Текст язье	
	Предложене маьженаш ца хула дешаш					

57	Предложене маъженаш ца хулача дешай разрядаш.		1	грамматика бокъонах предложене маъженех ца дувзалуш долча дешаех ховр кердадакхар ; уж текста юкъера хъакъестае 1омабар ;1аламцара безам кхебар .	П.35 упр. 222	
58	Т1адерзар		1	т1адерзарах бола юкъара кхетам балар ; из нийса белгалде 1омабар дешархой ; 1аламцара безам кхебар	П.36 упр.226	
59	Юкъедоаладаь дешаш		1	юкъедоаладаьча дешаех бола кхетам балар дешархошта ; уж нийса белгалде 1омабар дешархой ; меттацара безам кхебар .	П.37 упр.236	
60	Изложени кийчо.		1	1одийшачун гаргга изложени язъе 1омабар дешархой.	Бокъонаш керд.	
61	Изложени.		1	1одийшачун гаргга изложени язъе 1омабар дешархой.	Бокъонаш керд.	
62	Юкъейоалаяь предложенеш		1	юкъейоалаяьча предложенех а Х1аа,а яхача дешаех-предложенех а бола кхетам балар,уж нийса белгалъе а 1омабар дешархой;нравственни кхетам кхебар .	П.38 упр.239	

63	Х1аа, а яха дешаш-предложенеш		1	х1аа,а яхача дешаех-предложенеех бола кхетам балар дешархошта ;уж хьакъестеае 1омабар дешархой ; меттацара безам кхебар.	П.39 упр.241	
64	Предложене чу айдардешаш		1	айдардешаех а айдардешаех-предложенех а бола кхетам балар дешархошта ; уж нийса язье а белгалъе а 1омабар дешархой ; 1аламцара безам кхебар .	П.40 упр.244	
	Ма дарреи эргеи къамаъл					
65	Ма дарра къамаъл		1	ма дарра къамаълх бола кхетам ч1оаг1бар,из шоай къамаълх юкъе кхувла 1омабар; патриотически кхетам балар .	П.41 упр.250	
66	Контролни диктант.		1	ма дарра къамаълх бола кхетам ч1оаг1бар,из шоай къамаълх юкъе кхувла 1омабар ; нравственни кхетам балар .	Бокъонаш кердаях	

67	Эрга къамаъл.Ма дарра къамаъл эргача къамаълага далар.		1	ма дарра къамаъл эргача къамаълага даха 1омабар ; ма дара къамаъл нийса бел- галде 1омабар дешархой ; меттацара безам кхебар .	П.42 упр. 254	
68	1омадаър кердадаккхара йола упражненеш.		1	айдардешаех а айдардешаех-предложенех а бола кхетам балар дешархошта ; уж нийса язье а белгалъе а 1омабар дешархой ; 1аламцара безам кхебар .	П.44 упр.261	